

35-a СЕСІЯ

Звіт
CG35(2018)14final
7 листопада 2018 року

Прозорість та відкрий уряд

Керівний комітет

Доповідач¹: Андреас ГАЛСТЕР, Німеччина (L, EPP/CSE)

Резолюція 435 (2018)	2
Резолюція 424 (2018)	4
Пояснювальна записка.....	6

Стислий виклад

Прозорість і відкритий уряд є одним з пріоритетів, визначених Конгресом у своїй Дорожній карті заходів із запобігання корупції та просування суспільної етики на місцевому та регіональному рівнях, прийнятого на 31-й сесії в жовтні 2016 року.

Цей звіт підкреслює потенціал відкритого управління для посилення демократії на місцевому та регіональному рівнях. Він досліджує концепцію «Відкритого уряду» і визначає діяльність органів місцевого самоврядування, до яких вона може застосовуватися, наприклад, бюджетування, нормотворення, вироблення політики, укладання контрактів та надання послуг.

У резолюції Конгрес закликає місцеві та регіональні органи влади ухвалювати та впроваджувати відкриті урядові стандарти та впроваджувати навчальні курси в своїх адміністраціях для підвищення обізнаності про важливість прозорості. Вона закликає сприяттню участі громадян у місцевому суспільному житті, зокрема, заохочуючи участь громадськості в політиці влади та в процесі прийняття рішень, а також сприяючи залученню громадян до визначення бюджетних пріоритетів та оцінки закупівельних контрактів.

У рекомендації, Комітет звертається до Комітету міністрів з проханням закликати уряди заохочувати місцеві та регіональні органи влади публікувати ключові документи та інформацію, сприяти процесам громадських консультацій та підтримувати моніторинг та впровадження заходів прозорості.

1 М: Палата місцевих влад / Р: Палата регіонів
EPP/CSE: Група Європейської народної партії в Конгресі
СОЗ: Група соціалістів
НЛДГ: Незалежна та ліберальна демократична група
ЄКР: Група європейських консерваторів та реформістів
НЗ: Члени, що не належать до жодної політичної групи Конгресу

РЕЗОЛЮЦІЯ 435 (2018)²:

1. Прозорість та відкрий уряд є однією з пріоритетних сфер, які Конгрес визначив у «Дорожній карті заходів щодо запобігання корупції та пропагування громадянської етики на місцевому та регіональному рівнях», яку було прийнято на 31-му пленарному засіданні, що відбулося в жовтні 2016 року.
2. Концепція «відкритого уряду» охоплює широкий спектр практик, що можуть призвести до нових шляхів управління як з точки зору урядів, так і громадян. Такі заходи здатні сприяти належному врядуванню та заохочувати до більш ефективного прийняття рішень. Допомагаючи зменшити корупцію або сприяти більш ефективній роботі служб, відкрий уряд виступає потужним інструментом для вирішення деяких проблем, із якими зіштовхується місцева демократія.
3. Прозорість, участь та підзвітність, основні принципи відкритого уряду, потребують інновацій на рівні місцевих та регіональних органів влади, у контексті їхньої взаємодії з громадянами та способів управління своїми адміністраціями. Прозорість вимагає від органів влади полегшити доступу громадян до інформації, зокрема через відкриті дані та діловодство. Такі дії належить здійснювати паралельно з активізацією участі громадянського суспільства в процесі прийняття рішень у суспільстві, включно із захистом інформаторів. Бажану активізацію участі також має стимулювати більша підзвітність органів влади через використання аудитів, кодексів етики та громадського нагляду.
4. Стратегія «Відкритий уряд» може бути застосована до широкого кола урядової діяльності, яка охоплюватиме не лише формування бюджету, розробку законодавства та формування політики, а й такі сфери, як укладання договорів і надання послуг, у яких місцеві та регіональні органи влади часто працюють із нашими партнерами й зацікавленими сторонами.
5. З огляду на зазначене вище, Конгрес:
 - a. беручи до уваги
 - i. Резолюцію №417 Конгресу та Рекомендацію 398 (2017) про відкриті дані для поліпшення державних послуг;
 - ii. Резолюцію №421 Конгресу та Рекомендацію 405 (2017) про прозорість державних закупівель на місцевому та регіональному рівнях;
 - iii. Посібник Ради Європи щодо участі громадськості в процесі прийняття рішень (2017 рік);
 - iv. 12 принципів належного врядування Ради Європи (2008 рік);
 - v. Довідник Ради Європи про громадську етику на місцевому рівні (2004 рік);
 - vi. Кодекс добрих практик участі громадськості в процесі прийняття рішень (2009 рік, Конференція МНУО Ради Європи);
 - vii. Рекомендації Ради ОЕСР щодо відкритого уряду (2017 рік);
 - viii. Міжнародну хартію відкритих даних (2015 рік), прийняту на Всесвітньому саміті «Партнерство «Відкритий уряд»;
 - b. будучи переконаним у тому, що відкритий уряд та прозорість – це можливість зробити місцеву владу більш демократичною;
 - c. будучи переконаним у тому, що відкритий процес прийняття рішень є результативним інструментом розробки та застосування більш ефективної державної політики;
 - d. усвідомлюючи виклики для місцевих органів влади стосовно всіх громадян, зокрема тих, хто страждає від цифрового розриву;
 - e. усвідомлюючи важливість дотримання законів про конфіденційність та захист даних;

² Обговорено та прийнято Конгресом 7 листопада 2018 року на 2 засіданні (див. документ CG35(2018)14final, пояснювальна записка), доповідач: Андреас ГАЛСТЕР, Німеччина (L, EPP/CSE)

6. Закликає місцеві та регіональні влади держав-членів Ради Європи:

a. прийняти та впровадити стандарти відкритого уряду, зокрема шляхом:

- i. використання основних положень Міжнародної хартії відкритих даних та Стандарту відкритих даних щодо контрактів;
 - ii. підтримки реалізації чотирьох принципів, визначених Кодексом добрих практик участі громадянськості в процесі прийняття рішень, а саме принципів участі, довіри, підзвітності та незалежності;
- b. впровадити тренінгові курси у своїх адміністраціях для підвищення обізнаності про важливість прозорості, зокрема:
- i. організувати навчальні заходи в державних установах, такі як семінари, майстер-класи та тренінги з підвищення кваліфікації, для покращення обізнаності про переваги відкритого уряду та важливості прозорості;
 - ii. підвищити використання з боку їхніх адміністрацій відкритих даних та діловодства, одночасно забезпечуючи опублікування такої інформації у всеосяжному та доступному вигляді з можливістю багаторазового послуговування;
- c. сприяти залученості та участі громадян у місцевому громадському житті шляхом:

- i. запровадження заходів, аби допомогти громадянам краще зрозуміти роботу своїх урядів із метою забезпечення довіри громадськості;
 - ii. заохочення участі громадськості в політиці влади та в процесі прийняття рішень, з огляду на важливість та актуальність громадянського суспільства, у тому числі НУО та інформаторів, у процесі прийняття рішень;
 - iii. розширювання використання різноманітних форм громадської залученості, таких як громадські консультації, для інформування про процеси формування політики та прийняття рішень;
 - iv. сприяння залученню громадян до визначення бюджетних пріоритетів та оцінки важливих контрактів, таких, як ті, що стосуються великих інфраструктурних проектів;
 - v. надання громадянам можливості відвідувати сесії міської ради та обласних парламентів і визначити критерії участі цих осіб у таких засіданнях;
 - vi. заохочення до збору відгуків про те, чи задоволені громадяни державними послугами, незалежно від того, безпосередньо чи опосередковано керують ними місцеві та регіональні органи влади;
 - vii. реагування на скарги та рекомендації громадян із метою підвищення довіри громадськості до місцевого та регіонального управління;
- d. проводити дослідження та консультації з різними партіями громад, включно з громадськими організаціями, профспілками та інспекторами відділу кадрів, для розробки такої політики, яка найбільш відповідатиме місцевим потребам;
- e. заохочувати внутрішні, зовнішні та соціальні аудити своїх адміністрацій;
- f. забезпечувати, аби заходи, пов'язані з прозорістю та відкритими урядами, не порушували законів про захист даних та конфіденційність;
7. Бере на себе зобов'язання:
- a. розробляти та просувати міжнародні стандарти відкритого уряду, які застосовують до місцевих та регіональних урядів;
 - b. надавати технічну допомогу місцевим та регіональним урядам для реалізації механізмів відкритого уряду;
 - c. підтримувати взаємний обмін і навчання серед місцевих та регіональних урядів, які є новаторами у реформах відкритих урядів;
 - d. заохочувати членство в Партнерстві «Відкритий уряд».

РЕКОМЕНДАЦІЯ 424 (2018)³:

1. На своєму 31-му засіданні в жовтні 2016 року Конгрес прийняв дорожню карту заходів, яка передбачає шість тематичних доповідей для підвищення ефективності та якості належного управління на місцевому й регіональному рівнях. Ця дорожня карта містила доповідь про прозорість та відкритий уряд як частину роботи із запобігання корупції та пропагування суспільної етики на місцевому й регіональному рівнях.
2. Відкритий уряд можна охарактеризувати як такий уряд, який є прозорим, зацікавленим та підзвітним перед своїми громадянами. Таке поняття може стосуватися будь-якого уряду, незалежно від його розміру та від того, чи є він місцевим, регіональним або національним. Багато місцевих і регіональних органів влади вже здійснили реформи відкритого уряду не лише для підвищення рівня прозорості щодо громадян, а й для покращення своєї ефективності.
3. Відкритий уряд є урядом, робота якого зрозуміла громадськості. Це означає, що громадяни повинні мати можливість поглянути на те, що обговорив і підготував їхній уряд, а також звернутися до своєї місцевої адміністрації із запитом про ту чи іншу інформацію. Зі свого боку територіальні адміністрації та органи влади мають полегшити доступ до своєї інформації, зробити інформацію доступною через використання системи відкритих даних та встановити надійну політику й процедури діловодства.
4. Відкритий уряд повинен також розширювати участь громадян як у роботі своїх урядів, так і в громадському просторі. Щоб заохотити таке залучення громадськості до органів влади та неурядових організацій, урядам необхідно запобігти надмірним обмеженням або можливим наслідкам такої діяльності. Ці попереджувальні заходи належить також поширити на інформаторів.
5. Підзвітність є третьою основною рисою відкритого уряду поряд із прозорістю та участю. Головна риса демократії полягає в тому, що громадськість може вимагати від уряду відповідальності за свої дії. Підзвітність можна заохочувати внутрішніми засобами, такими як кодекси етики, або зовнішніми, включно з аудитом, а також через контроль із боку громадянського суспільства та засобів масової інформації.
6. Ці три принципи відкритого уряду – прозорість, участь та підзвітність – можуть і повинні застосовуватися до п'яти основних функцій територіального уряду, як-от: бюджетування, укладання контрактів, прийняття законодавства, розробка політики та надання послуг.
7. З огляду на зазначене вище, Конгрес:
 - a. беручи до уваги
 - i. Резолюцію №417 Конгресу та Рекомендацію 398 (2017) про відкриті дані для поліпшення державних послуг;
 - ii. Резолюцію №421 Конгресу та Рекомендацію 405 (2017) про прозорість державних закупівель на місцевому та регіональному рівнях;
 - iii. Посібник Ради Європи щодо участі громадськості в процесі прийняття рішень (2017 рік);
 - iv. 12 принципів належного врядування Ради Європи (2008 рік);
 - v. Довідник Ради Європи про громадську етику на місцевому рівні (2004 рік);
 - vi. Кодекс добрих практик участі громадськості в процесі прийняття рішень (2009 рік, Конференція МНУО Ради Європи);
 - vii. Рекомендації Ради ОЕСР щодо відкритого уряду (2017 рік);
 - viii. Міжнародну хартію відкритих даних (2015 рік), прийняту на Всесвітньому саміті «Партнерство «Відкритий уряд»;
 - b. визнаючи, що відкритий уряд має великий потенціал для покращення демократії на місцевому та регіональному рівнях;

³ Див. примітку 2

- c. усвідомлюючи, що більш відкрите місцеве врядування може підвищити рівень довіри громадськості та зменшити корупцію, що є необхідними чинниками для процвітання місцевої демократії;
 - d. усвідомлюючи, що реалізація принципів відкритого уряду здатна призвести до більш ефективного надання місцевих державних послуг;
 - e. будучи переконаним, що державам-членам Ради Європи потрібно докладати більших зусиль для сприяння відкритому врядуванню на всіх рівнях;
8. Рекомендує Комітету міністрів закликати уряди держав-членів:
- a. приймати загальні стандарти відкритого уряду, зокрема шляхом:
 - i. використання шести положень Міжнародної хартії відкритих даних;
 - ii. підтримки прийняття загальних стандартів відкритого уряду, таких як Стандарт відкритих даних щодо контрактів;
 - iii. підтримки реалізації чотирьох принципів, визначених Кодексом добрих практик участі громадськості в процесі прийняття рішень, а саме принципів участі, довіри, підзвітності та незалежності, необхідних для забезпечення належної співпраці між громадянським суспільством та урядами;
 - b. заохочувати територіальні органи влади публікувати ключові документи та інформацію, а саме:
 - i. заохочувати публікацію бюджетних документів;
 - ii. надавати інформацію про рівень державних послуг, на які люди мають право;
 - iii. полегшувати доступ до даних, які є зрозумілими, для того, аби їх використовували громадський та приватний сектори;
 - iv. сприяти публікації ключових документів кількома мовами;
 - c. підтримувати процеси громадського консультування;
 - d. підтримувати ефективний моніторинг та впровадження заходів щодо прозорості на місцевому й регіональному рівнях, зокрема:
 - i. забезпечуючи активну участь Уповноваженого з прав людини у справі впровадження відкритого уряду;
 - ii. забезпечуючи регулярні внутрішні та/або зовнішні аудити органів місцевої влади;
 - iii. підтримуючи проведення соціальних аудитів НУО на місцевому рівні;
 - e. залучати всіх зацікавлених сторін до сприяння прозорості та відкритому уряду на місцевому та регіональному рівнях, зокрема:
 - i. заохочувати більшу бюджетну грамотність парламентаріїв, державних службовців, виборних представників, журналістів та представників громадянського суспільства;
 - ii. підвищувати рівень поінформованості громадськості про важливість громадянського суспільства, НУО та інформаторів у вирішенні проблем корупції й марнотратства в місцевому та регіональному уряді;
 - f. Забезпечувати відповідність свого законодавства принципам, викладеним у цій Рекомендації та пояснювальній записці до неї.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА⁴

Зміст

1	Вступ.....	6
2	Комплексні елементи відкритого уряду	10
3	Основні положення відкритого місцевого уряду	14
4	Відкрите місцеве бюджетування	15
5	Відкрите місцеве укладання контрактів	16
6	Відкриті місцеві законотворчі процеси.....	18
7	Відкритий місцевий процес визначення політики	19
8	Відкрите місцеве надання послуг.....	21
9	Рекомендації щодо підтримки відкритого місцевого уряду.....	23

1 Вступ

1. Відкритий уряд – це проста, але потужна ідея, суть якої – у кращій роботі урядів на благо людей за умови прозорості, участі та підзвітності таких урядів.

2. Від участі в бюджетуванні в Порту-Алегрі до участі в бюджетуванні в Парижі – місцеві органи влади в усьому світі давно є першопрохідцями відкритого уряду. Цей звіт знайомить із концепцією відкритого уряду та її наслідками для місцевого врядування. Він надає рекомендації щодо того, як саме місцеві уряди, зокрема у країнах-членах Ради Європи, можуть приймати принципи та практику відкритого уряду, а також інформує щодо можливостей Ради Європи надати підтримку.

1.1 Визначення відкритого уряду

3. Загальні визначення відкритого уряду, як правило, передбачають наявність трьох основних принципів – прозорості, участі та підзвітності. У наведеній нижче таблиці підсумовано, що такі принципи означають із точки зору громадян та урядів.

Принцип	Значення для громадян	Значення для урядів
Прозорість	Громадськість може бачити та розуміти дії свого уряду	Відкриття урядових даних та інформації про такі сфери як державні витрати, державні контракти, лобіювання, розвиток та вплив політики й виконання державних послуг.
Участь	Громадськість може впливати на роботу свого уряду	Підтримка сильного та незалежного громадянського суспільства, залучення громадян та інших зацікавлених сторін до процесів прийняття рішень, а також захист інформаторів й інших осіб, які висвітлюють марнотратство, халатність або корупцію в уряді.
Підзвітність	Громадськість може вимагати від уряду відповідати за свої дії	Впровадження правил, законів та механізмів, які гарантують, що уряд слухає, навчається, реагує та змінюється, коли це потрібно.

⁴ Доповідач хотів би подякувати асоціації «ІНВОЛВ» (INVOLVE) за допомогу в підготовці цього звіту.

4. Відкритий уряд є загальним терміном для широкого кола практик, що просувають згадані принципи, включно з ініціативами щодо відкритих даних, доступом до законів про інформацію, політичними правами, захистом інформаторів, громадськими консультаціями та процесами залучення, поміж багатьма іншими принципами.

5. Поняття відкритого уряду також нерідко передбачає ініціативи, спрямовані на інші потужні інститути (наприклад бізнес, парламент, правові системи тощо). Відтак найчастіше доцільно розглянути таке поняття як відкрите управління або відкриту державу, а не відкритий уряд.

1.2 Коротка історія відкритого уряду

6. Сучасні витoki відкритого уряду часто коріннями сягають мислення Просвітництва, яке включає важливі міркування про свободу преси та доступ до інформації.

7. Перший законодавчий акт, який стосувався відкритого уряду, належить Швеції, яка першою запровадила законодавство про доступ до інформації. Закон про свободу преси, який був прийнятий у 1766 році та є частиною Конституції Швеції, надавав громадськості доступ до будь-яких офіційних документів, якщо вони не містили інформації, визначеної як таємна. З того часу у всьому світу було введено понад 100 законів про доступ до інформації, хоча другий аналогічний закон було ухвалено лише в 1966 року, а більшість з'явилися вже після 2000 року⁵.

8. Друга половина ХХ століття також передбачала розробку важливих законів та практик, зокрема з прав людини, громадських консультацій, соціальної відповідальності та захисту інформаторів. Останні роки можна спостерігати відродження відкритого уряду, зокрема підтримку розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), появу руху відкритих даних та відомих політичних лідерів, таких як президент Обама.

9. Причиною та наслідком такого відродження стало створення глобального Партнерства «Відкритий уряд». Партнерство, що розпочалася з членства восьми урядів, було започатковано Генеральною асамблеєю ООН у вересні 2011 року як «добровільна, міжнародна ініціатива з багатьма зацікавленими сторонами, яка спрямована на забезпечення конкретних зобов'язань урядів перед їхніми громадянами щодо сприяння прозорості, боротьби з корупцією та використання нових технологій для посилення врядування».⁶

10. З моменту свого заснування Партнерство залучило більше ніж 70 національних урядів, які розробили понад 200 планів дій, що містять понад 2500 зобов'язань. «Відкритий уряд» був суто партнерством держав-членів до 2016 року, коли ініціатива представила Субнаціональну експериментальну програму з чотирнадцятьма субнаціональними урядами (включно з децентралізованими, регіональними та місцевими рівнями). У грудні 2016 року субнаціональні уряди підписали Субнаціональну декларацію про відкритий уряд у Парижі (див. Вставку 1).

⁵ Freedominfo.org (без дати). Режими свободи доступу до інформації: <http://www.freedominfo.org/regions/global/foi-regimes/>

⁶ Партнерство «Відкритий уряд» (2012 рік), Статті про врядування, червень 2012 року [Оновлено в березні 2014 року та квітні 2015 року] https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/attachments/OGP%2520ArticlesGov%2520Apr%252021%25202015_0%5B1%5D.pdf

Вставка 1: Субнаціональна декларація про відкритий уряд, Париж – Франція, 2016 рік⁷

Ми, автономні, місцеві, регіональні та інші субнаціональні уряди з усього світу, що представляють населення муніципалітетів, міст, міських районів, округів, штатів, провінцій, регіонів та країн, зібралися на Всесвітньому саміті Партнерства «Відкритий уряд», скликаному урядом Франції, Партнерством «Відкритий уряд» та містом Париж, щоб:

Визнати:

1. Що уряд є найближчим до людей на субнаціональному рівні та пропонує ширші можливості для справді трансформаційних змін до більш прозорого, чуйного, відповідального та ефективного уряду на благо всіх громадян.
2. 15 автономних, місцевих, регіональних та субнаціональних урядів, які входять до складу Новаторської субнаціональної експериментальної програми Партнерства «Відкритий уряд» та спрямовані на розвиток місцевого відкритого уряду.
3. Ключову роль громадянського суспільства в створенні субнаціональних планів дій та у виконанні цих зобов'язань щодо трансформаційних змін задля громадян на місцевому рівні.
4. Важливість підтримки урядів державного рівня та глобальний порядок денний відкритого уряду.

Прийняти на себе зобов'язання:

1. Згідно з місією Партнерства, «сприяти формуванню глобальної культури відкритого уряду, що розширює права та можливості громадян і реалізує їхні потреби, а також розвиває ідеали відкритого та зацікавленого уряду 21 століття».
2. Дотримуватися Декларації про відкритий уряд, яка закликає нас: збільшувати доступність інформації про діяльність уряду, підтримувати участь громадськості, впроваджувати найвищі стандарти професійної доброчесності в нашій адміністрації та розширювати доступ до нових технологій для відкритості та підзвітності.
3. Сформувати та виконувати зобов'язання відкритого уряду разом із партнерами з громадянського суспільства, які просувають потреби місцевої громади.

Закликати:

1. Додаткові автономні, місцеві, регіональні та субнаціональні уряди й партнерів громадянського суспільства до підписання пропонованої декларації та впровадження місцевого відкритого уряду.
2. Громаду Партнерства до визнання важливої ролі автономних, місцевих, регіональних та субнаціональних урядів у Партнерстві.
3. Країни Партнерства до участі в підтримці ролі субнаціональних урядів через місцеві плани дій, а також включення субнаціональної перспективи й зобов'язань у національні плани дій.

1.3 Обґрунтування відкритого уряду

11. Реформи відкритого уряду було реалізовано для досягнення цілої низки цілей. Найуспішніші реформи – це ті, які вирішують конкретну проблему та мають добре розвинуту теорію змін. Деякі з найпоширеніших цілей реформ відкритого уряду – це прагнення до належного врядування, ефективнішого прийняття рішень, більшої довіри громадськості, зменшення корупції та більш ефективних державних послуг.

1.3.1 Належне врядування

12. Відкритість та підзвітність все частіше визнають за основні якості належного демократичного врядування. Наприклад, 12 принципів належного врядування Ради Європи, закріплені у

⁷ http://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/OGP_subnational-declaration_EN.pdf

«Європейській стратегії інновацій та належного врядування на місцевому рівні», визначають принципи відкритого уряду як вирішальні для належного демократичного врядування (див. Вставку 2).

Вставка 2: 12 принципів належного врядування⁸

1. **Чесне проведення виборів, представництво та участь** задля забезпечення всім громадянам реальних можливостей висловлювати свою думку щодо місцевих суспільних справ.
2. **Відповідальність** задля забезпечення відповідності місцевої влади законним сподіванням і потребам громадян.
3. **Результативність та ефективність** задля забезпечення досягнення цілей шляхом максимального використання ресурсів.
4. **Відкритість та прозорість** задля забезпечення доступу громадськості до інформації і полегшення розуміння того, як провадять місцеві громадські справи.
5. **Верховенство права** задля забезпечення справедливості, неупередженості та передбачуваності.
6. **Етична поведінка** задля забезпечення пріоритетності суспільних інтересів перед приватними.
7. **Компетентність та потенціал** задля забезпечення виконання обов'язків із боку місцевих представників та посадових осіб.
8. **Інновації та відкритість до змін** задля забезпечення вигоди від нових рішень та передового досвіду.
9. **Сталий розвиток та довготермінова орієнтація** задля врахування інтересів майбутніх поколінь.
10. **Надійне фінансове управління** задля забезпечення розумного та продуктивного використання державних коштів.
11. **Права людини, культурне різноманіття та соціальна згуртованість** задля забезпечення захисту й поваги до всіх громадян та уникнення дискримінації або виключення.
12. **Підзвітність** задля забезпечення того, що місцеві представники та посадові особи беруть на себе відповідальність та відповідають за свої дії.

13. Отже, реформи відкритого уряду часто розглядають як такі, що мають внутрішню цінність, яка дозволяє сприяти принципам належного демократичного врядування.

1.3.2 Більш ефективне прийняття рішень

14. Внутрішня цінність відкритого уряду, що пов'язана з належним врядуванням, але все ж відмінна від нього, є його інструментальною цінністю для досягнення більш ефективного прийняття рішень. Часто вважають, що відкритий уряд сприяє більш ефективному прийняттю рішень урядом. З одного боку, таке бачення нерідко ґрунтується на ідеї про те, що відкритість заважає найгіршим проявам перевищенням влади і заохочує більш відповідальне та справедливе прийняття рішень через побоювання бути спійманим. Це пов'язано з метою зменшення корупції.

15. З іншого боку, цінність того, що громадяни та інші зацікавлені сторони мають вплив на прийняття рішень – у формі особистого досвіду, ідей, навичок та нагляду – визнають усе частіше. Таку динаміку підтверджують дослідження, які показують, що ширші та більш розмаїті групи людей зазвичай приймають кращі рішення, ніж менші та однорідні групи⁹.

⁸ Стратегія інновацій та належного врядування на місцевому рівні Ради Європи (2007 рік) <https://rm.coe.int/1680701699>

⁹ Surowiecki, J. (2004 рік). «The Wisdom of the Crowds: Why the many are smarter than the few». Лондон: Абаксус.

1.3.3 Підвищення довіри громадськості

16. Підвищення відкритості часто розглядають як шлях до вирішення кризи довіри громадськості до державних установ, яку доводиться спостерігати в усьому світі. На практиці реальні відносини між відкритим урядом та довірою ускладнюються. Участь громадськості, де її активно ініціюють, здатна допомогти в зміцненні довіри між громадянами та установами. Хоча люди, як правило, мають негативне сприйняття аморфної установи, особисті зустрічі з керівниками можуть допомогти побудувати довіру, особливо коли люди відчують, що їх слухають та цінують.

17. З іншого боку, прозорість має потенціал для зниження довіри громадськості, оскільки вона показує корупцію, неналежне прийняття рішень та інші недоліки в уряді. Проте збільшення довіри до влади є важливим провісником підвищення довіри громадськості, а прозорість може стати корисним механізмом для досягнення цього.

1.3.4 Зменшення корупції

18. Сонячне світло часто вважають за найкращий дезінфікуючий засіб проти корупції, а конкретно метою багатьох ініціатив відкритого уряду є саме зменшення корупції в установах. Відкритість, як вважають, має регулювальний вплив на поведінку державних службовців, якщо вони відчують, що перебувають під наглядом громадськості, ЗМІ, громадянського суспільства або охоронців закону. Проте прозорість зменшуватиме корупцію лише за умови, якщо такий захід підтримуватиметься ефективними механізмами підзвітності, які передбачають санкції на корупціонерів. Без наявності таких механізмів виявлення корупції лише слугує зменшенню довіри громадськості та відвертає інформаторів від надання свідчень.

19. Тим не менш, коли існує всеосяжна і ефективна система стандартів, виявлення, звітності, розслідування та санкцій на місці, відкритий уряд здатний допомогти значно зменшити корупцію.

1.3.5 Більш ефективні послуги

20. Нарешті відкритий уряд також часто пропонують як механізм вдосконалення державних послуг. Таке бачення базується на «ідеї про те, що державні послуги, які підвищують відповідальність та підзвітність перед народом, і користь від їхнього розуміння, ідей, енергії та нагляду будуть працювати на благо людей»¹⁰.

21. Існує низка прикладів з усього світу, які демонструють, що відкритий уряд здатен бути ефективним у підвищенні якості та доступності державних послуг для громадян. Проте відносини між відкритим урядом та більш ефективними послугами є непростими й залежать від ряду контекстуальних чинників (наприклад громадянського простору, державної спроможності та незалежних медіа), належного проектування (як-от чіткої проблеми та відпрацювання з бігом часу) і чіткої теорії змін. Зокрема успішні реформи зазвичай вимагають чіткого зв'язку від прозорості (наприклад доступ до інформації та відкритих даних) через участь до підзвітності (як-от стимули, санкції та цикли зворотного зв'язку).

2 Комплексні елементи відкритого уряду

22. Існує низка фундаментальних елементів відкритого уряду, а саме прозорість, участь та підзвітність, які є характерними для всіх функцій та сфер політики уряду. Нижче наведено короткі вступні відомості до кожного елементу з покликаннями на подальші матеріали та інструкції.

Прозорість	Участь	Підзвітність
1. Доступ до інформації	1. Громадянський простір	1. Аудит
2. Відкриті дані	2. Громадянська участь	2. Кодекси етики
3. Діловодство	3. Захист інформаторів	3. Нагляд

¹⁰ Hughes, T; Scott, K; & Maassen, P. (2017 рік). «Improving Public Services: Guidance for developing OGP commitments». Вашингтон, округ Колумбія: Партнерство «Відкритий уряд»: https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/OGP_public-service-guidance.pdf

2.1 Прозорість – «Громадськість може розуміти роботу свого уряду»

2.1.1 Доступ до інформації

23. Доступ до інформації, інакше відомий як право на інформацію чи свобода доступу до інформації, є невід'ємним елементом відкритого уряду. Він надає громадянам законне право вимагати від уряду інформації, яку належить оприлюднювати, якщо вона не підпадає під вимоги спеціального виключення, визначені законом.

24. Станом на вересень 2016 року 113 держав або територій мали положення про доступ до інформації у своїх національних або федеральних законах чи чинних постановах¹¹. На додаток до національних законів, право на інформацію було визнано міжнародними деклараціями, включно зі статтею 19 Загальної декларації прав людини, та міжнародними правозахисними трибуналами.

25. Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів визначає низку стандартів, що регулюють право на доступ до офіційних документів, включно з виключеннями, процедурами запиту, процедурами звинувачення та розгляду¹².

2.1.2 Відкриті дані

26. Відкриті дані є порівняно недавнім доповненням до відкритого уряду, що передбачається вдосконаленням ІКТ, яке дозволяє збирати, публікувати та опрацьовувати велику кількість даних достатньо легко. Відповідно до «Відкритого визначення», «відкриті дані та матеріали можуть бути вільно використані, модифіковані та доступні для будь-яких цілей»¹³. Ці три якості вільного використання, повторного використання та публікації є важливими для того, щоб дані можна було вважати відкритими.

27. У 2015 році було ініційовану Міжнародну хартію відкритих даних, яка визначає шість принципів випуску даних:

1. Відкритий за умовчанням
2. Своєчасний і всеосяжний
3. Доступний та застосовний
4. Зіставний і сумісний
5. Для покращення управління та залучення громадян
6. Для всебічного розвитку та інновацій.

28. На момент написання цієї праці Хартію прийняли 47 урядів, у тому числі 17 національних та 30 місцевих/субнаціональних¹⁴.

2.1.3 Діловодство

29. Належне діловодство забезпечує доступність, всеосяжність та надійність інформації і, таким чином, гарантує доступ до інформації та відкритість даних. Як зазначено в Керівництві з Відкритого уряду, «саме діловодство не досягне відкритості, але відкритість неможлива без нього»¹⁵.

30. Належні процедури діловодства гарантують, що інформація є достовірною та надійною, її можна швидко і легко отримати, зберігати протягом певного періоду часу, нею можна безпечно та правильно розпоряджатися і вона є захищеною належним чином у разі приватності або конфіденційності.

11 Правова ініціатива «Відкрите суспільство»:

<http://www.right2info.org/resources/publications/countrieswithatiprovisions113Sept2016.pdf>

12 Рада Європи (2009 рік). Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів; Серія договорів Ради Європи – № 205: <https://rm.coe.int/1680084826>

13 <http://opendefinition.org>

14 Міжнародна хартія відкритих даних: <http://opendatacharter.net>

15 Керівництво з Відкритого уряду (без дати). Діловодство: <http://www.opengovguide.com/topics/records-management/>

2.2 Участь – «Громадськість може впливати на роботу свого уряду»

2.2.1 Громадянський простір

31. Механізми відкритого уряду часто ґрунтуються на припущенні, що громадяни та громадянське суспільство вимагатимуть та отримуватимуть доступ до інформації й використовуватимуть її для залучення відповідальних осіб. Це можливо тільки там, де громадянське суспільство вільне від обмежень і не боїться можливих наслідків¹⁶. Громадянський простір окреслено як «свободу та засоби [для окремих людей та організованих груп] говорити, отримувати доступ до інформації, приєднуватися, організувати та брати участь у прийнятті рішень на державному рівні»¹⁷ та означено як важливу передумову відкритого уряду.

32. Рада Європи визначає чотири принципи, необхідні для посилення конструктивних відносин між громадянським суспільством та урядами¹⁸:

1. **Участь:** НУО збирають і поширюють погляди громадян. Це є цінний внесок у процес прийняття політичних рішень, зміцнення якості, розуміння й довготермінової реалізації політичних ініціатив.
2. **Довіра:** Відкрите і демократичне суспільство засноване на чесній взаємодії між учасниками та секторами. Хоча НУО та органи державної влади покликані відігравати різні ролі, їхня спільна мета – покращення життя людей – може бути успішно досягнута лише в тому разі, якщо вона буде ґрунтуватися на довірі, що передбачає прозорість, повагу та взаємну надійність сторін.
3. **Підзвітність та прозорість:** Діяльність на підтримку громадських інтересів вимагає відкритості, відповідальності, ясності та підзвітності – як з боку НУО, так і з боку органів державної влади – за одночасного дотримання принципів прозорості на всіх етапах.
4. **Незалежність:** НУО повинні бути визнані як вільні і незалежні органи щодо своїх цілей, рішень та діяльності. Вони мають право діяти незалежно і виступати з позицій, що відрізняються від позицій органів влади, із якими вони можуть так чи інак співпрацювати.

2.2.2 Залучення громадськості

33. Залучення громадськості, інакше відоме як участь громадськості, привернення громадськості та їхнє поєднання, стосується тієї ситуації, за якої уряд активно співпрацює з громадянами, громадянським суспільством та іншими групами зацікавлених сторін.

34. Залучення громадськості може відбуватися на будь-якому етапі політичного циклу, починаючи з визначення пріоритетів через інформування та прийняття рішень і завершуючи впровадженням та оцінкою політики. Воно також може відбуватися на різних рівнях – від таких процесів, як громадські консультації, де зацікавлені сторони інформують про процес прийняття рішень, до процесів, таких як участь у формуванні бюджету, де громадяни самостійно приймають остаточне рішення. Міжнародна асоціація з участі громадськості (IAP2) визначає 5 рівнів участі:

- **Інформування:** надавати громадськості збалансовану та об'єктивну інформацію, яка допоможе їй у розумінні проблем й у пошуку альтернатив, можливостей та рішень.
- **Консультавання:** отримувати громадську думку щодо аналізу, альтернатив та/або рішень.
- **Залучення:** працювати безпосередньо з громадськістю упродовж усього процесу, щоб забезпечити послідовне розуміння та розгляд суспільних проблем і прагнень.
- **Співпраця:** співпрацювати з громадськістю у кожному аспекті рішення, включно з розробкою альтернатив та визначенням бажаного рішення.
- **Уповноваження:** надати громадськості можливість остаточного прийняття рішення.

¹⁶ Fox, J. (2014 рік). «Social Accountability: What does the evidence really say?». Робочий документ № 1 Глобального партнерства із соціальної підзвітності. Вашингтон, округ Колумбія: Глобальне партнерство із соціальної підзвітності/Всесвітній банк: <http://gpsaknowledge.org/wp-content/uploads/2015/04/Social-Accountability-What-Does-Evidence-Really-Say-GPSA-Working-Paper-1-with-Foreword.pdf>

¹⁷ Malena, C. (2015 рік). «Improving the measurement of civil space». Лондон: Ініціатива «Прозорість та підзвітність»: <http://www.transparency-initiative.org/archive/wp-content/uploads/2015/05/TAI-Civic-Space-Study-v13-FINAL.pdf>

¹⁸ Рада Європи (2009 рік). «Участь громадськості в процесі прийняття рішень: кодекс добрих практик». Страсбург: Рада Європи: <https://rm.coe.int/16802eede1>

2.2.3 Захист інформаторів

35. Працівники найчастіше є першими, хто визначає корумповану, небезпечну, нечесну та/або незаконну поведінку в організації. Інформатори, таким чином, відіграють ключову роль у відкритому уряді, повідомляючи організації та суспільство про вчинення правопорушень там, де воно виникає. Відповідальні організації встановлюють чіткі процедури інформування та засоби захисту інформаторів, які гарантують, що особи можуть повідомити про свої занепокоєння з упевненістю в тому, що такі тривожні сигнали будуть належним чином розглянуті, і не побоюючись негативних наслідків для своєї безпеки чи кар'єри.

36. Резолюція 1729 Парламентської асамблеї Ради Європи «визнає важливість інформаторів – небайдужих осіб, які висловлюють тривогу з метою зупинити правопорушення, яке ставить під загрозу близьких людей, – оскільки їх дії дають можливість посилити підзвітність і зміцнити боротьбу проти корупції та зловживань як у державному, так і в приватному секторах»¹⁹.

2.3 Підзвітність – «Громадськість може вимагати від уряду відповідати за свої дії»

2.3.1 Аудит

37. Аудит, як внутрішній, так і зовнішній, має вирішальне значення для гарантування того, що державні кошти будуть належним чином зібрані, керовані та витрачені місцевим урядом. Довідник Ради Європи про громадську етику на місцевому рівні стверджує²⁰:

«Механізми аудиту та контролю місцевих органів влади повинні відображати зобов'язання щодо верховенства права, прозорості, демократичної участі та ефективного внутрішнього й зовнішнього контролю місцевих виборних посадових осіб. [...]»

«Необхідно створити та оприлюднити рамки для поширення результатів зовнішнього аудитора. Аналогічним чином, місцевий уряд повинен оприлюднити результати внутрішніх аудитів».

38. На додаток до офіційних функцій аудиту, за останні десятиліття спостерігається зростання соціальних аудитів, особливо в Азії та Африці. Соціальні аудити проводить громадянське суспільство в місцевості через надання урядом доступу до інформації, залучення громадян та аналіз ситуації на місцях. Соціальні аудити є найбільш ефективними, коли вони підтримуються та надходять до офіційних аудиторських установ.

2.3.2 Кодекси етики

39. Кодекси етики окреслюють певні очікування від державних службовців і становлять важливу основу для боротьби з корупцією в уряді. Кодекси етики мають бути підкріплені чіткими процедурами подання скарг, перегляду та застосування санкцій.

40. Довідник Ради Європи про громадську етику на місцевому рівні стверджує²¹:

«Як тільки місцева влада приймає особливий кодекс поведінки, включно із санкціями за порушення, цей кодекс стає юридично обов'язковим та набуває чинності щодо порушників. Відповідно до мети прозорості, необхідно оприлюднити відповідне законодавство, типовий кодекс поведінки та будь-які відповідні рішення суду. Місцеві органи влади та їхні обрані й призначені посадові особи повинні працювати разом із метою забезпечення того, що кодекс поведінки буде відомим, пропегованим та виконуватиметься в середовищі місцевих державних службовців».

2.3.3 Нагляд

41. Такий нагляд за виконавчими функціями місцевого уряду, який проводять виборні представники, є важливим наріжним комнем демократичного врядування. Він допомагає забезпечити відповідальність представників влади та їхню підзвітність перед мешканцями за

¹⁹ Парламентська асамблея Ради Європи (2010 рік). Захист інформаторів, Резолюція №1729, прийнята 29 квітня 2010 року (17-е засідання): <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17851&lang=en>

²⁰ Рада Європи (2006 рік). Скорочений довідник про громадську етику на місцевому рівні. Страсбург: Рада Європи: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1378293&direct=true>

²¹ Рада Європи (2006 рік). Скорочений довідник про громадську етику на місцевому рівні. Страсбург: Рада Європи: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1378293&direct=true>

прийняття рішень. Нагляд, який проводять виборні представники, додатково посилюється наглядом мешканців, громадянського суспільства та засобів масової інформації. Як і під час проведення аудиту, такий захід може відбуватися через місцевий уряд (як-от засідання в ратуші, сесії з надання доказів, комітети тіньових громадян) або незалежно від нього.

3 Основні положення відкритого місцевого уряду

42. Принципи, механізми та ініціативи відкритого уряду можна застосовувати до будь-якої функції місцевого уряду. У таблиці, представленій нижче та описаній у подальших розділах, ми надаємо інформацію про те, як відкритий уряд може бути застосований до п'яти таких функцій як бюджетування, укладання контрактів, законотворчі процеси, процес визначення політики та надання послуг.

Функція	Прозорість	Участь	Підзвітність
Бюджетування	Громадськість має доступ до інформації про те, як уряд збирає та витрачає державні кошти.	Громадськість впливає або бере участь у вирішенні способу використання державного бюджету.	Громадськість може залучати представників влади до відповідальності за те, як розподіляють та витрачають державні кошти.
Укладання контрактів	Громадськість має доступ до інформації про повний цикл укладання контрактів, включно з плануванням, тендером, присудженням, контрактом та реалізацією.	Громадськість бере участь у плануванні, присудженні та/або оцінці реалізації державних контрактів.	Громадськість може залучати представників влади до відповідальності за те, як замовляють та закупляють товари й послуги.
Законотворчі процеси	Громадськість має доступ до інформації про те, як приймають та хто саме приймає закони.	Громадськість бере участь в інформуванні, виробленні та ретельному вивченні законів.	Громадськість може залучати представників влади до відповідальності за те, як вони укладають закони та реалізують їх.
Процес визначення політики	Громадськість має доступ до інформації про те, як здійснюється політика та хто саме її здійснює.	Громадськість бере участь в інформуванні, формуванні, впровадженні та оцінці політики.	Громадськість може залучати представників влади до відповідальності за те, як вони формують політику та чого вони досягають.
Надання послуг	Громадськість має доступ до інформації про свої права, а також про управління, фінансування та виконання державних послуг.	Громадськість бере участь у розробці, введенні, наданні та оцінці державних послуг.	Громадськість може залучати представників влади до відповідальності за якість та доступність державних послуг.

43. Подальші міркування не претендують на те, аби бути всеосяжними, але є початковою точкою для вивчення реформи відкритого уряду на місцевому рівні. Кожен розділ містить передумови,

огляд міжнародних стандартів або принципів найкращої практики, ілюстративний аналіз прикладів, рекомендації та ресурси для подальшого вивчення.

4 Відкрите місцеве бюджетування

4.1 Передумови

44. Місцеві уряди не зможуть функціонувати, якщо не будуть від (а також від імен) мешканців збирати, розподіляти та витратити податки. Відкрите місцеве бюджетування – це принцип, згідно з яким мешканці повинні мати можливість знати і впливати на спосіб витрачання державних коштів на своїй території.

45. Ініціативи з відкритого бюджетування охоплюють як реформи прозорості, які надають громадянам та зацікавленим сторонам інформацію, необхідну для нагляду за розподілом і використанням бюджетів, так і реформи участі, які пропонують жителям впливати або навіть контролювати аспекти процесу бюджетування.

46. Місцеві уряди у всьому світі стали першопрохідцями реформ у сфері відкритого бюджету та часто йдуть значно далі, ніж їхні національні колеги. Можливо, найвідомішим прикладом є бюджетування за участю громадян, яке було розроблено бразильським містом Порту-Алегрі та згідно з яким громадяни мають право вирішувати, як саме витрачається бюджет.

4.2 Стандарти

4.2.1 Анкета опитування щодо субнаціонального відкритого бюджету

47. Анкета опитування щодо субнаціонального відкритого бюджету Міжнародного бюджетного партнерства містить низку показників для вимірювання відкритості бюджетів місцевих урядів, у тому числі під час формування бюджету, його реалізації, звітування та нагляду²².

4.2.2 Принципи участі громадськості у фінансній політиці

48. Глобальна ініціатива з фінансової прозорості має десять принципів для участі громадськості у фінансній політиці, включаючи доступність, відкритість, всеосяжність, повагу до самовираження, своєчасність, глибину, пропорційність, стійкість, взаємодоповнюваність та взаємність²³.

4.3 Практичний приклад: Бюджетування за участі громадськості в Парижі (Франція)

49. У 2014 році Париж розпочав перший проект із бюджетування за участі громадськості, у якому 40 745 учасників голосування виділили 17,7 млн. євро на дев'ять проектів. У цьому пілотному турі пропозиції висунули міські департаменти.

50. У кожному наступному році такий процес усе більше набрав обертів. У 2015 році 70 000 чоловік взяли участь у голосуванні та виділили 75 млн. євро на 188 проектів, а в 2016 році 92 809 осіб виділили 100 млн. євро на 219 проектів.

51. У версії 2015 року було виявлено, що процес подання пропозицій може бути відкритий для парижан за межами міських відділень, тому будь-який мешканець тепер може запропонувати проект. У 2016 році було подано 3 200 проектів, із яких 624 обрали для виборців. У 2016 року особливу увагу було звернено на проблемні райони, для яких було виділено 30% від загального бюджету. Був також запроваджений проект бюджетування за участі шкіл, у якому проголосували 66 155 дітей²⁴.

4.4 Рекомендації

52. Опублікувати основні бюджетні документи: Місцеві уряди повинні публікувати основні бюджетні документи для того, щоб жителі та інші зацікавлені сторони могли перевірити, як розподіляють та витрачають державні кошти²⁵. Такі документи належить публікувати своєчасно та на регулярній основі.

²²http://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/SN-OBS_Questionnaire_final020514vrquestions_em.pdf

²³http://www.fiscaltransparency.net/pp_principles/

²⁴ Більше інформації можна знайти за покликанням: <http://www.paris.fr/actualites/the-participatory-budget-of-the-city-of-paris-4151>

²⁵<http://www.opengovguide.com/commitments/publish-the-four-core-budget-documents/>

53. Створити бюджет громадянина: Місцеві уряди повинні створити щорічний бюджет громадянина, який повідомляє основні цифри бюджету в зручному для розуміння форматі. Такий захід може включати в себе використання інфографіки або інших візуальних та/або інтерактивних засобів²⁶.

54. Залучити жителів до визначення бюджетних пріоритетів: Місцеві уряди повинні залучати своїх жителів до визначення пріоритетів витрат. Така ініціатива передбачає проведення консультацій щодо бюджету для інформування про розвиток бюджету місцевих громад та/або визначення частини бюджету для самостійного його розподілу з боку мешканців через бюджетування за участі громадськості²⁷.

5 Відкрите місцеве укладання контрактів

5.1 Передумови

55. Місцеві уряди замовляють та закупляють широкий спектр матеріально-технічної бази, товарів та послуг від імені своїх мешканців. Контракти часто є маршрутом, за допомогою якого політика перетворюється на відчутну користь для людей та громад. Відкрите укладання контрактів – це принцип, згідно з яким жителі повинні мати можливість знати і впливати на те, які контракти укладає місцевий уряд, із ким саме він укладає такі контракти та для чого уряд це робить.

56. Реформи у сфері відкритого укладання контрактів варіюються від надання більш детальної інформації на кожному етапі процесу укладання контрактів (тобто планування, тендер, призначення, укладання контракту та реалізація) до активного залучення громадян до визначення, призначення або контролю за контрактами. Партнерство з відкритого укладання контрактів повідомляє, що²⁸:

«Публікування й використання структурованої та стандартизованої інформації про державні контракти можуть допомогти зацікавленим сторонам:

- *забезпечити краще співвідношення ціни та якості для урядів;*
- *створити справедливу конкуренцію та забезпечити рівні умови для бізнесу, особливо для невеликих фірм;*
- *отримати високоякісні товари, роботи та послуги для громадян;*
- *запобігати шахрайству та корупції;*
- *сприяти більш розумному аналізу та кращим рішенням для розв'язання суспільних проблем.*

Такий доступ громадськості до відкритих даних щодо укладання контрактів формує довіру і гарантує, що трильйони доларів, витрачені урядами, призведуть до кращих послуг, товарів та інфраструктурних проектів».

5.2 Стандарти

5.2.1 Глобальні принципи відкритого укладання контрактів

57. Партнерство з відкритого укладання контрактів керується набором Глобальних принципів відкритого укладання контрактів, «метою якого є спрямування урядів та інших зацікавлених сторін на вичерпне розголошення документів й інформації, пов'язаної з державними контрактами, у такий спосіб, що дає змогу розуміти зміст, виконувати ефективний моніторинг, досягати продуктивності та відповідати за результати»²⁹. До таких принципів входять як «вичерпне розкриття», так і «участь, моніторинг та нагляд».

²⁶ <http://www.internationalbudget.org/opening-budgets/citizens-budgets/>

²⁷ <http://guide.fiscaltransparency.net/>

²⁸ Партнерство з відкритого укладання контрактів (без дати). «Why Open Contracting: The benefit of open contracting»: <https://www.open-contracting.org/why-open-contracting/>

²⁹ Партнерство з відкритого укладання контрактів (без дати). Глобальні принципи: <http://www.open-contracting.org/get-started/global-principles/>

5.2.2 Стандарт відкритих даних про укладання контрактів

58. Стандарт відкритих даних про укладання контрактів, створений Партнерством з відкритого укладання контрактів, визначає вимоги до публікації даних упродовж усього процесу укладання контрактів, включно з плануванням, тендером, призначенням, контрактом та реалізацією³⁰.

5.3 Практичний приклад: Прозорі державні закупівлі – Система «ProZorro» (Україна)

59. Після революції на Майдані унікальна співпраця між урядом, бізнесом та громадянським суспільством призвела до створення система «ProZorro»; ця система електронних закупівель призначена для забезпечення більшої відкритості державних контрактів, мінімізації корупції та запобігання змові у процесі державних закупівель. Систему «ProZorro» розробили з метою надання можливості державним органам проводити закупівлі в електронному вигляді, що, своєю чергою, забезпечує легкий доступ до інформації про державні контракти для громадян, журналістів та організацій громадянського суспільства та відтак дозволяє відстежувати закупівельну діяльність державних органів.

60. Відповідно до Стандарту відкритих даних про укладання контрактів, система зберігає інформацію про всі частини процесу укладання контрактів: від планування до платежів, здійснених після завершення. Інформацію представлено на державному веб-порталі, що має можливість пошуку, на якому закупівельні органи також можуть оприлюднювати свої тендерні оголошення й плани закупівель. Фактичний тендерний процес здійснюється через серію окремих (зв'язаних не суттєво) комерційних тендерних сайтів, розроблених відповідно до потреб покупців та постачальників.

61. Він також охоплює інструменти для аналізу даних тендерів, механізм подання скарг для учасників торгів (із результатами звернень, опублікованими онлайн), інформаційний портал із навчальними посібниками щодо основних принципів закупівель та відповідних законів та платформу моніторингу, яка дозволяє покупцям та постачальникам оцінювати досвід і прокладає для широкої громадськості шлях повідомляти органи влади про підозрілі угоди.

62. Після добровільного експериментального періоду український парламент прийняв закон про державні закупівлі, згідно з яким із 1 серпня 2016 року всі урядові контракти належить укладати, використовуючи систему «ProZorro». З того часу використання системи «ProZorro» призвело до посилення участі та конкуренції у відкритих тендерах і підвищення впевненості бізнесу та громадськості в справедливості процесів державних закупівель в Україні³¹.

5.4 Рекомендації

63. Опублікувати основну документацію та дані: Місцеві органи влади повинні оприлюднювати інформацію щодо підписаних за їхньої участі контрактів, особливо якщо такі контракти стосуються великих обсягів або важливих послуг чи інфраструктури, щоб жителі й інші зацікавлені сторони могли перевірити їх³².

64. Прийняти Стандарт відкритих даних про укладання контрактів: Місцеві органи влади повинні підписати та прийняти міжнародний Стандарт відкритих даних про укладання контрактів та відповідно публікувати інформацію та дані, що стосуються державних контрактів. Місцеві уряди зобов'язані переглядати (було б ідеально, коли через незалежну оцінку) відповідність державних контрактів стандартам у регулярні проміжки часу³³.

65. Залучити громадян до запровадження послуг: Місцеві уряди повинні залучати своїх мешканців до визначення, призначення та оцінки контрактів, особливо у випадках, де такі контракти стосуються важливих послуг або інфраструктури³⁴.

30 <https://www.open-contracting.org/data-standard/>

31 Більше інформації можна знайти за покликанням: <https://medium.com/open-contracting-stories/everyone-sees-everything-fa6df0d00335>

32 <http://www.opengovguide.com/commitments/publish-key-documents-and-data/>

33 <https://www.open-contracting.org/data-standard/>

34 <http://www.opengovguide.com/commitments/involve-citizens-in-the-commissioning-design-delivery-and-assessment-of-public-services/>

6 Відкриті місцеві законотворчі процеси

6.1 Передумови

66. Місцеві уряди часто несуть відповідальність за прийняття або виконання законів, підзаконних актів та розпоряджень. Відкриті законотворчі процеси – це принцип, згідно з яким мешканці повинні знати і впливати на те, які рішення приймають їхні виборні представники, чому і як вони це роблять, а також мати змогу залучати їх до відповідальності за такі дії. Реформи відкритих законотворчих процесів варіюються від надання громадянам більшої інформації про законотворчі процеси та доступу до форумів із прийняття рішень до їхньої активної участі в інформуванні або розгляді рішення.

6.2 Стандарти

67. Декларація парламентської відкритості, розроблена членами форуму «OpeningParliament.org», висуває стандарти парламентської відкритості з чотирьох тем:

- Сприяння культурі відкритості
- Надання прозорості парламентській інформації
- Полегшення доступу до парламентської інформації
- Сприяння електронному повідомленню парламентської інформації

6.3 Практичний приклад: Платформа «Decide Madrid» (Іспанія)

68. «Decide Madrid» – це веб-платформа Мадридської міської ради для участі громадськості в прийнятті рішень. Одна з чотирьох основних функцій платформи полягає в тому, щоб забезпечити кожному мешканцеві можливість запропонувати новий місцевий закон, на підтримку якого матимуть змогу проголосувати інші жителі. Пропозиції, які отримують підтримку одного відсотка населення, згідно з переписом, стають обов'язковими для публічного голосування. Після цього рада має один місяць для складання технічних звітів про законність, здійсненність та вартість успішних пропозицій, які публікуються на платформі.

69. Перше голосування за успішними пропозиціями громадян відбулося в лютому 2017 року, коли мешканці Мадрида проголосували за пропозиції «Мадрид стабільний на 100%» та «Єдиний квиток на громадський транспорт». Обидві пропозиції були прийняті та отримали 94% (198 905 голосів) та 89% (188 655 голосів) відповідно, і місто опублікувало технічні документи щодо обох пропозицій.

70. Крім пропозицій та голосування, платформа «Decide Madrid» також підтримує дебати й бюджетування за участі громадськості³⁵.

6.4 Рекомендації

71. Оприлюднити інформацію про процес прийняття рішень, порядок денний та протоколи в доступному форматі: Місцеві уряди повинні надавати доступну інформацію про демократичний процес прийняття рішень. Така інформація має дозволити жителям та іншим зацікавленим особам зрозуміти, які рішення приймають від їхнього імені, хто та коли їх приймає і яким чином було прийнято остаточні рішення³⁶.

72. Зробити засідання ради відкритими для громадськості, громадянського суспільства та преси задля участі й звітування: Місцеві уряди повинні дозволяти жителям та іншим зацікавленим сторонам відвідувати, записувати та звітувати про засідання своїх виборних представників, якщо не існує виняткового випадку, який вимагав би проведення засідання в приватному порядку. Місцевим урядам належить чітко визначати право постійних мешканців та інших на відвідування, а також критерії винятків³⁷.

73. Дозволити громадянам пропонувати та голосувати за місцеві закони: Місцеві уряди повинні залучати жителів до процесу інформування про рішення та законотворчі процеси й встановити

³⁵ Більше інформації можна знайти за покликанням: <https://decide.madrid.es/>

³⁶ <https://www.openingparliament.org/declaration/>

³⁷ <https://www.gov.uk/government/publications/open-and-accountable-local-government-plain-english-guide>

чіткий механізм, за допомогою якого самі жителі можуть запропонувати та/або проголосувати за нові закони³⁸.

7 Відкритий місцевий процес визначення політики

7.1 Передумови

74.Роботою місцевого уряду керує процес формування політики, який перетворює політичні амбіції на практичні плани та послуги. Відкритий процес визначення політики – це принцип, згідно з яким мешканці повинні мати змогу знати і впливати на те, які рішення приймають від їхнього імені, хто і яким чином приймає рішення.

75.Реформи викритого процесу визначення політики варіюються від надання громадянам доступу до інформації про формування політики до активного залучення їх до розробки такої політики. Участь громадськості у формуванні політики може відбутися на будь-якому етапі політичного процесу. Скажімо, у таблиці нижче наведено деякі методи участі громадськості, які можуть бути застосовані на різних етапах політичного циклу:

Стадія формування політики	Приклади методів
Укладення порядку денного	<ul style="list-style-type: none"> • Громадянські ініціативи • Дорадчі форуми • Пошук майбутнього • Бюджетування за участі громадськості • Візуалізація
Формування політики	<ul style="list-style-type: none"> • Громадські комісії • Краудсорсинг • Дорадчі форуми • Фокус-групи • Опитування громадської думки
Прийняття рішень	<ul style="list-style-type: none"> • Громадські збори • Громадські присяжні колегії • Конференції щодо досягнення консенсусу • Громадські консультації • Референдуми
Запровадження	<ul style="list-style-type: none"> • Спільне впровадження • Спільне виробництво • Спільна розробка послуг • Комісії користувачів
Моніторинг та оцінка	<ul style="list-style-type: none"> • Звітні бланки громадян • Механізми подання скарг • Таємний покупець • Опитування

7.2 Стандарти

76.Основні принципи для практикування участі громадськості Міжнародної асоціації з участі громадськості (IAP2) викладають сім загальних принципів практики участі громадськості:

а. Участь громадськості ґрунтується на переконанні, що ті, кого торкнулися рішення, мають право брати участь у процесі прийняття рішень.

³⁸ <http://participedia.net/en/methods/initiative-process>

- b. Участь громадськості включає в себе обіцянку, що внесок громадськості буде впливати на рішення.
- c. Участь громадськості сприяє раціональним рішенням завдяки визнанню та інформуванню про потреби й інтереси усіх учасників, включно з особами, що приймають рішення.
- d. Участь громадськості скерована на тих (та сприяє залученню тих), на кого потенційно впливають рішення, або тих, хто зацікавлений у таких рішеннях.
- e. Участь громадськості домагається учасникам вносити свою лепту в розробку питання способів залучення.
- f. Участь громадськості надає учасникам необхідну інформацію для участі на конструктивній основі.
- g. Участь громадськості повідомляє учасникам, як їхній внесок вплинув на рішення³⁹.

7.3 Практичний приклад: Регіональна політика участі в Тоскані (Італія)

77.Регіональна політика участі в Тоскані узаконює участь та дорадчі процеси як регулярну частину адміністрування та управління у всій Тоскані. Впроваджена в регіональне законодавство Тоскани у 2007 році і зміцнена у 2013 році, Політика регіональної участі, як заявлено у статті 1 закону № 46/2013, «сприяє відновленню демократії та її інституцій шляхом інтеграції їх з практикою, процесами та інструментами демократичної участі громадськості», а через це розвитку «більшої соціальної єдності, через поширення культури участі та оцінку всіх форм громадянської участі, знань та навичок, що поширюються в суспільстві».

78.Закон продовжує встановлювати обов'язок місцевих та регіональних урядів розробляти різноманітні процеси участі громадян для їхнього залучення до побудови державної політики й проєктів. Ці зобов'язання ґрунтуються на принципі, за яким участь є основним правом людини, відтак відповідальність державних установ полягає в тому, щоб забезпечити можливості для такої участі, а також подбати про належні інструменти, які дозволять громаді ефективно долучатися до побудови політики.

79.Закон також передбачав створення незалежної установи, яка відповідатиме за заохочення процесів участі: «Орган участі». Цей орган виконує функції моніторингу розвитку культури більшої участі в усьому регіоні та розподіляє фінансування для підтримки інноваційних методологічних підходів до участі (включаючи використання нових інформаційних та комунікаційних технологій), що дозволяє розвивати нові форми обміну між установами й громадянами⁴⁰.

7.4 Рекомендації

80.Оприлюднювати інформацію щодо процесу розробки політики в доступному форматі, включаючи актуальну інформацію про поточні процеси політики: Місцеві уряди повинні надавати доступну інформацію про процес формування політики. Така інформація має дозволити жителям та іншим зацікавленим особам зрозуміти, які напрямки політики обирають від їхнього імені, хто та коли їх обирає та яким чином було ухвалено остаточні політичні напрямки⁴¹.

81.Залучати жителів до вирішення пріоритетних проблем: Місцеві уряди повинні визначати проблеми, що є пріоритетними для жителів, та залучати їх до розробки, перегляду та/або прийняття рішень щодо варіантів політики. Цей процес має відображати справжнє бажання брати участь, а також бути розробленим відповідно до принципів належної практики й передбачати отримання громадської думки щодо результатів⁴².

82.Розробити та впровадити політику участі в раді: Місцеві уряди повинні докладати зусиль, аби вкорінити участь громадськості у своїй роботі. Це може відбуватись у формі політики участі в раді, коли ця політика встановлює таку вимогу щодо залучення жителів, яку доводять до відома мешканців та яка має юридичну силу⁴³.

39 <http://www.iap2.org/?page=A4>

40 Більше інформації можна знайти за покликанням: <http://participedia.net/en/cases/tuscany-regional-participation-policy-italy>

41 <http://www.opengovguide.com/commitments/publish-core-information-about-government-on-a-proactive-basis/>

42 <http://www.opengovguide.com/commitments/engage-citizens-in-deliberation-on-a-priority-issue/>

43 <http://www.opengovguide.com/commitments/establish-legislation-and-guidelines-on-public-consultation-in-policy-development/>

8 Відкрите місцеве надання послуг

8.1 Передумови

83. Надання державних послуг є винятково важливою функцією місцевого уряду. Мешканці покладаються на те, що ці послуги є доступними і якісними та надають такі послуги для їхнього власного й сімейного благополуччя. Відкрите надання державних послуг – це принцип, згідно з яким жителі повинні мати можливість знати і впливати на те, як надають публічні послуги на їхній території.

84. Реформи відкритого надання державних послуг варіюються від надання інформації про право мешканців на послуги та їхні стандарти до активного залучення користувачів послуг до розробки та надання таких послуг, а також /або до нагляду за їхнім постачанням. Партнерство «Відкритий Уряд» повідомляє, що⁴⁴:

«Реформи відкритого надання державних послуг можуть застосовуватися на різних етапах циклу політики; наприклад:

- *Визначення пріоритетів та встановлення порядку денного, тобто зобов'язання щодо розробки механізмів, які сприяють впливу громадян на визначення пріоритетних питань та/або розподіл ресурсів (наприклад бюджетування за участі громадськості).*
- *Розроблення політики та послуг, тобто зобов'язання, які сприяють впливу громадян на політичні процеси, пов'язані з державними послугами та/або залучають громадян до розробки послуг.*
- *Спільне впровадження та спільне виробництво, тобто зобов'язання, які залучають громадян до прийняття рішень про впровадження та/або до безпосереднього надання державних послуг.*
- *Моніторинг та підзвітність, тобто зобов'язання, які залучають громадян до оцінки результатів діяльності, пов'язаної з державними послугами, та залучення постачальників до відповідальності за надання таких послуг».*

8.2 Стандарти

85. Керівництво Партнерства «Відкритий уряд» рекомендує шестиступеневий підхід до розробки реформ/зобов'язань у сфері відкритого надання державних послуг:

- a. Залучати громадян та громадянське суспільство до вибору пріоритетної послуги та визначення проблеми, яку буде вирішувати реформа чи ініціатива.
- b. Визначити масштаби та зрозуміти контекст і систему, у яких буде застосовуватися реформа чи ініціатива, включно з доступністю та використанням ресурсів, відповідними державними та недержавними зацікавленими сторонами, відносинами у сфері влади й наявними механізмами залучення та підзвітності.
- c. Залучати громадян, галузевих спеціалістів та експертів із соціальної підзвітності – із національного громадянського суспільства, наукових, міжнародних неурядових організацій та/або багатосторонніх організацій – для сприяння розробці реформи чи ініціативи.
- d. Залучати відповідний нагляд (інспекції тощо), аудиторську діяльність, уповноваженого з прав людини та/або парламентські установи для вивчення впливу реформи чи ініціативи на наявні процеси підзвітності.
- e. Залучати засоби масової інформації, громадські організації, громадські рухи та інші групи до підвищення обізнаності про реформу чи ініціативу та привернення громадян до участі.
- f. Робота з науковцями та багатосторонніми партнерами для оцінки впливу реформи чи ініціативи.

44 Hughes, T; Scott, K; & Maassen, P. (2017 рік). «Improving Public Services: Guidance for developing OGP commitments». Вашингтон, округ Колумбія: Партнерство «Відкритий уряд»:
https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/OGP_public-service-guidance.pdf

8.3 Практичний приклад: МН:2К – Проект щодо психічного здоров'я молоді в Олдемі (Великобританія)

86. Від порушення психічного здоров'я страждає приблизно один із десяти молодих людей у Великобританії, де вразливі групи зазнають особливого ризику. Проект «МН:2К» був розроблений компаніями «Involve» та «Leaders Unlocked» із метою залучити молодих людей до розмови про психічне здоров'я в їхньому регіоні. Це дає змогу 14-25-річним хлопцям та дівчатам визначити проблеми психічного здоров'я, які вони вважають найважливішими; залучити своїх однолітків до обговорення й вивчення цих тем; а також працювати з ключовими місцевими представниками влади для надання рекомендацій щодо змін.

87. Модель проекту «МН:2К» складається з шести ключових компонентів:

a. Набір основної команди молодих людей як «громадян-дослідників», включно з тими, хто безпосередньо зазнав проблем психічного здоров'я, та особами з груп ризику.

b. Підготовчий період, протягом якого ця команда може вивчити ключову національну та місцеву інформацію про психічне здоров'я молоді разом із власними думками й досвідом. Дослідники визначають, які питання психічного здоров'я найважливіші для їхньої області. Вони проходять підготовку в ділянці досліджень, сприяння та публічних виступів.

c. Презентація: Громадяни-дослідники спільно розробляють і спільно проводять семінари для залучення принаймні 500 інших молодих людей до тем, які вони визначили найбільш значущими для їхньої області. Семінари стимулюють неформальне навчання та згромаджують міркування молодих людей із питань та можливих рішень.

d. Підбиття підсумків: Громадяни-дослідники допомагають проаналізувати матеріал та сформулювати основні висновки. Вони працюють із місцевими представниками влади для розробки потужних, практичних рекомендацій щодо змін.

e. Демонстрація: Громадяни-дослідники представляють свої висновки та рекомендації ключовим зацікавленим особам на демонстраційній презентації, яка включає також спрощені обговорення подальших кроків.

f. Експертна група ключових місцевих представників влади та зацікавлених сторін інформує про проект упродовж усього періоду, доки триває проект.

88. Процес був уперше запроваджений у місті Олдем на північному заході Англії між вереснем 2016 року та травнем 2017 року. Двадцять молодих людей із різноманітних сфер життя були набрані для того, щоб стати першими громадянами-дослідниками проекту «МН:2К». Маючи в арсеналі належні знання та підтримку, громадяни-дослідники виділили п'ять ключових пріоритетів, що потребували вирішення під час проекту: заподіяння собі шкоди; соціальне відторгнення; професійна практика; сім'я та стосунки; навколишнє середовище; культура освіти. Проект будуть випробувати в чотирьох нових областях у 2017/18 роках⁴⁵.

8.4 Рекомендації

89. Опублікувати та просувати інформацію про державні послуги, на які мешканці мають право: Місцеві уряди повинні інформувати своїх мешканців про послуги, які вони мають право отримувати, і стандарти, які вони повинні очікувати. Це має дозволити жителям та іншим зацікавленим особам зрозуміти свої права та обов'язки й залучити постачальників послуг до відповідальності за рівень обслуговування, який вони пропонують.

90. Збирати відгуки щодо задоволення громадян державними послугами: Місцеві уряди повинні регулярно збирати та реагувати на відгуки жителів про якість і доступність послуг, які вони отримують. Це може відбуватися в місці надання послуг та/або шляхом більш широкого залучення.

91. Залучити громадян до розробки та надання державних послуг: Місцеві уряди повинні залучити жителів, зокрема користувачів послуг, до розгляду, розробки та надання державних послуг. Цей процес повинен відображати справжню готовність діяти за відгуками та ідеями жителів, бути розробленим відповідно до принципів належної практики й включати отримання громадської думки щодо результатів.

⁴⁵ Більше інформації можна знайти за покликанням: <http://www.involve.org.uk/programmes/mh2k/>

9 Рекомендації щодо підтримки відкритого місцевого уряду

92. Відкриті уряди сприяють зусиллям Ради Європи щодо заохочення прав людини, демократії та верховенства права. У контексті місцевого уряду принципи та практика відкритого уряду, зокрема, охоплюють принципи Ради Європи «12 принципів належного демократичного врядування на місцевому рівні» (див. пункт 1.3.1 вище).

93. Нижче наведено кілька рекомендацій щодо того, як Рада Європи може надалі підтримувати розвиток відкритого місцевого уряду у своїх країнах-членах.

94. Розробити та просувати міжнародні стандарти відкритого уряду, які застосовують до місцевих урядів. Як описано в попередніх розділах, вже існує низка міжнародних стандартів відкритого уряду. Там, де вони існують, Рада Європи може відігравати важливу роль у сприянні їхньому поширенню в країнах-членах Ради Європи. Проте існують прогалини в наявних стандартах, особливо в їхньому застосуванні до місцевого уряду. Рада Європи може зіграти важливу роль, допомагаючи усунути ці прогалини.

95. Надати технічну допомогу місцевим урядам для реалізації механізмів відкритого уряду. Реформи відкритого уряду можуть вимагати значних технічних знань для реалізації. Рада Європи здатна вирішальним чином посприяти у вирішенні такого питання, зіставляючи джерела знань із попитом із боку місцевих урядів, чи то через наставництво, чи через навчання або консультації. Там, де існують області спільного інтересу для кількох місцевих урядів, Рада Європи може допомогти скликати форуми, на яких вдасться обмінятися практикою та обговорити її.

96. Підтримати взаємний обмін та навчання серед місцевих урядів, які є новаторами у реформах відкритого уряду. Окрім технічних знань, Рада Європи може підтримувати взаємний обмін досвідом між місцевими урядами у своїх країнах-членах. Місцеві уряди мають значні знання щодо реалій впровадження реформ у сфері відкритого уряду, якими можна було б поділитися з місцевими урядами, що перебувають на більш ранньому етапі розвитку.

97. Заохочувати до членства в партнерстві «Відкритий уряд» та інших міжнародних форумах. Сьогодні існує низка міжнародних форумів, серед яких найбільш відомим є Партнерство «Відкритий уряд», що підтримує практику відкритого уряду на національному та субнаціональному рівнях. Рада Європи може допомогти заохотити місцеві уряди у своїх країнах-членах та підтримати їхній вступ до таких ініціатив.

ДОДАТОК: ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1 Перехресні елементи відкритого уряду

1.1 Доступ до інформації

- Право на інформацію — Керівництво з відкритого уряду: <http://www.opengovguide.com/topics/right-to-info/>
- Право громадськості знати — Принципи законодавства про свободу інформації — стаття 19: <http://www.article19.org/data/files/pdfs/standards/righttoknow.pdf>
- Свобода інформації: Навчальний посібник для державних службовців – стаття 19: https://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/Publikacije_ostalih_pooblascencev/Article_19_foitrainersmanual.pdf

1.2 Відкриті дані

- Хартія відкритих даних: <http://opendatacharter.net>
- Довідник із відкритих даних – «Open Knowledge International»: <http://opendatahandbook.org>
- Практичне керівництво з відкритих даних – «World Wide Web Foundation»: <http://webfoundation.org/about/research/open-data-how-to-guides/>
- Дані з відкритого уряду – Керівництво з відкритого уряду: <http://www.opengovguide.com/topics/open-government-data/>
- Інструментарій для даних відкритого уряду – Світовий банк: <http://opendatatoolkit.worldbank.org/en/>

1.3 Діловодство

- Доступ до інструменту оцінки впровадження інформації – «The Carter Center»: <https://www.cartercenter.org/peace/ati/iat/index.html>
- Свобода інформації: Навчальний посібник для державних службовців – стаття 19: https://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/Publikacije_ostalih_pooblascencev/Article_19_foitrainersmanual.pdf
- Загальноприйняті принципи діловодства – «ARMA International»: http://www.arma.org/docs/sharepoint-roadshow/the-principles_executive-summaries_final.doc
- Інтеграція управління документацією в системи ІКТ: Показники належної практики – Міжнародний трест з управління документацією: http://www.irmt.org/documents/educ_training/term%20resources/IRMT_Good_Practice_Indicators.pdf
- Діловодство – Керівництво з відкритого уряду: <http://www.opengovguide.com/topics/records-management/>

1.4 Громадянський простір

- Civicus Monitor – Civicus: <https://monitor.civicus.org>
- Кодекс добрих практик для участі громадськості в процесі прийняття рішень – Рада Європи: <http://www.coe.int/en/web/ingo/civil-participation>
- Захист громадянського суспільства – Всесвітній рух за демократію: <http://www.defendingcivilsociety.org>
- Доповідь про стан громадянського суспільства за 2017 рік – «Civicus»: <http://www.civicus.org/index.php/state-of-civil-society-report-2017>
- The State of Local Democracy Assessment Framework – IDEA: <http://www.idea.int/publications/catalogue/state-local-democracy-assessment-framework>

1.5 Залучення громадськості

- Громадська участь у процесі прийняття рішень – Огляд стандартів та практики серед держав-членів Ради Європи – Рада Європи: <https://rm.coe.int/16806fa094>

- «CLEAR: громадська участь» – Рада Європи:
<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2961724&SecMode=1&DocId=2010906&Usage=2>
- Кодекс добрих практик для участі громадськості в процесі прийняття рішень – Рада Європи:
<http://www.coe.int/en/web/ingo/civil-participation>
- База знань – компанія «Involve»: <http://www.involve.org.uk/knowledge-base/>
- Інструментарій для врядування за участі громадськості – «Civicus»:
<http://www.civicus.org/index.php/media-center/toolkits/611-participatory-governance-toolkit>
- Енциклопедія участі «Participedia»: <http://participedia.net>
- Довідник із громадської залученості – Національна коаліція для діалогу та обговорення:
http://www.ncdd.org/files/NCDD2010_Resource_Guide.pdf

1.6 Захист інформаторів

- Committing to Effective Whistleblower Protection – ОЕСР:
<http://www.oecd.org/corruption/committing-to-effective-whistleblower-protection-9789264252639-en.htm>
- International Best Practices for Whistleblower Policies – Проект «Підзвітність уряду»:
<https://www.whistleblower.org/international-best-practices-whistleblower-policies>
- Рекомендація CM/Rec(2014)7 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту інформаторів – Рада Європи:
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c5ea5
- Глобальні принципи національної безпеки та права на інформацію (принципи Тсване):
<https://www.opensocietyfoundations.org/publications/global-principles-national-security-and-freedom-information-tshwane-principles>

1.7 Аудит

- Відповідальне управління – ОЕСР: <http://www.oecd.org/gov/ethics/public-sector-accountability.htm>
- Довідник про громадську етику на місцевому рівні – Рада Європи:
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1378293&direct=true>
- Посібник із державних витрат та фінансової звітності – Світовий банк:
<http://siteresources.worldbank.org/PEFA/Resources/PEFAFieldguide.pdf>
- Стандарти внутрішнього аудиту державного сектора – Інститут державних фінансів та бухгалтерського обліку: <http://www.cipfa.org/policy-and-guidance/standards/public-sector-internal-audit-standards>
- Роль аудиту в управлінні державним сектором – Інститут внутрішніх аудиторів:
https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/Public_Sector_Governance1_1_.pdf

1.8 Кодекси етики

- Довідник про громадську етику на місцевому рівні – Рада Європи:
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1378293&direct=true>
- Управління конфліктом інтересів у державному секторі – ОЕСР:
<http://www.oecd.org/gov/ethics/48994419.pdf>
- Принципи управління етикою на державній службі – ОЕСР:
<http://www.oecd.org/gov/ethics/oecdprinciplesformanagingethicsinthepublicservice.htm>
- Порівняльний аналіз громадської етики – Рада Європи:
<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2961841&SecMode=1&DocId=1910774&Usage=2>
- 7 принципів громадського життя: <https://www.gov.uk/government/publications/the-7-principles-of-public-life/the-7-principles-of-public-life--2>
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції:
http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf

1.9 Нагляд

- Практичне керівництво: введення в громадський нагляд – Центр громадського нагляду: <http://www.cfps.org.uk/practice-guide-an-introduction-to-scrutiny/>

2 Відкриті бюджети

- Бюджети – Керівництво з відкритого уряду: <http://www.opengovguide.com/topics/budgets/>
- Пакет відкритих податкових даних – Глобальна ініціатива з податкової прозорості: <http://www.fiscaltransparency.net/ofdp/>
- Посібник із принципів залучення громадськості – Глобальна ініціатива з податкової прозорості: <http://guide.fiscaltransparency.net/>
- Прозорість бюджету на субнаціональному рівні – Міжнародне партнерство з бюджету: <http://www.internationalbudget.org/opening-budgets/open-budget-initiative/subnational-work/>
- «The Power of Making it Simple: A government guide to developing citizens budgets» – Міжнародне партнерство з бюджету: <http://www.internationalbudget.org/publications/the-power-of-making-it-simple-a-government-guide-to-developing-citizens-budgets/>

3 Відкрите укладання контрактів

- Укладення державних контрактів – Керівництво з відкритого уряду: <http://www.opengovguide.com/topics/public-contracting/>
- Партнерство з відкритого укладання контрактів: <http://www.open-contracting.org/why-open-contracting/>

4 Відкриті законотворчі процеси

- Декларація про відкритість парламенту – «OpenParliament.org»: <https://www.openingparliament.org/declaration/>
- Парламенти – Керівництво з відкритого уряду: <http://www.opengovguide.com/topics/parliaments/>

5 Відкритий процес формування політики

- Залученість громадян – Керівництво з відкритого уряду: <http://www.opengovguide.com/topics/public-services/>
- Громадська участь у процесі прийняття рішень – Огляд стандартів та практики серед держав-членів Ради Європи – Рада Європи: <https://rm.coe.int/16806fa094>
- «CLEAR: громадська участь» – Рада Європи: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2961724&SecMode=1&DocId=2010906&Usage=2>
- База знань – компанія «Involve»: <http://www.involve.org.uk/knowledge-base/>
- Інструментарій для врядування за участі громадськості – «Civicus»: <http://www.civicus.org/index.php/media-center/toolkits/611-participatory-governance-toolkit>
- Енциклопедія участі «Participedia»: <http://participedia.net>
- Довідник із громадської залученості – Національна коаліція для діалогу та обговорення: http://www.ncdd.org/files/NCDD2010_Resource_Guide.pdf

6 Відкрите надання послуг

- «Improving Public Services: Guidance for developing OGP commitments» – Партнерство «Відкритий уряд»: https://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/OGP_public-service-guidance.pdf
- Державні послуги – Керівництво з відкритого уряду: <http://www.opengovguide.com/topics/public-services/>
- Інструментарій для врядування за участі громадськості – «Civicus»: <http://www.civicus.org/index.php/media-center/toolkits/611-participatory-governance-toolkit>